

Leeswijzer

Antonio Ungar, De presidentskandidaat

Oxfam Novib

ambassadeurs van het zelfdoen.

Antonio Ungar

De presidentskandidaat

OORSPRONKELIJK

JAAR VAN UITGAVE 2010

TAAL Spaans

OORSPRONKELIJKE

TITEL Tres ataúdes blancos

VERTALING Trijne Vermunt en De Geus BV

GENRE Tendens- of strekkingsroman¹,
politieke satire².

ISBN 978 90 445 1938 9

UITGEVER De Geus i.s.m. Oxfam Novib

JAAR VAN UITGAVE 2012

AUTEUR LEESWIJZER Marlene Lunter

Antonio Ungar werd in 1974 in Colombia geboren. Hij werkte onder andere als architect, journalist en vertaler voordat hij fulltime schrijver werd. Hij schrijft romans, korte verhalen en artikelen. Zijn reportages verschijnen regelmatig in internationale kranten en tijdschriften.

Volgens de pers behoort Ungar tot de 'Bogotá 39', de beste Zuid-Amerikaanse schrijvers onder de 39. 'De presidentskandidaat', zijn derde roman, werd in 2010 bekroond met de Premio Herralde de Novela, een prijs voor jonge, veelbelovende schrijvers. Ungar woont nu in Bogotá, de hoofdstad van Colombia. Voordien woonde hij onder andere in Mexico, Spanje, Engeland en Israël.

Het verhaal

José Cantoná, in de dertig, woont nog bij zijn vader thuis en brengt de dag door met musiceren, naar college gaan en drinken. Hij lijkt sprekend op politicus Pedro Akira, de charismatische voorman van de Gele Beweging. Akira is de tegenkandidaat van president Fluit, die al dertig jaar aan de macht is en het land met harde hand en een corrupt regime regeert. Als er een aanslag op Akira is gepleegd, vraagt Jorge Parra, José's oud-klasgenoot en rechterhand van Akira, of José Akira's plaats in wil nemen. José gaat erop in. Hoewel hij inziet dat hij het volk bedriegt, hoopt hij zo de corrupte regering ten val te kunnen brengen.

José bestudeert Akira's leven en gewoontes om hem op overtuigende wijze te imiteren. Met de hulp van Ada Neira, zijn verpleegster en latere geliefde, en zijn lijfwacht Jairo Calderón brengt hij de misdaden van de regering aan het licht. Maar intussen hebben enkele van Akira's partijgenoten andere plannen en ze proberen José uit te schakelen.

Structuur, tijd en plaats

De roman heeft een proloog, getiteld 'Voor we van start gaan', en twaalf genummerde hoofdstukken. De proloog telt verreweg de meeste bladzijdes: 48. De hoofdstukken bestaan gemiddeld uit ruim 21 bladzijdes. Zes hoofdstukken beslaan tussen de 28 en 38 bladzijdes, vier rond de vijftien en twee hoofdstukken zijn opvallend kort: hoofdstuk tien (6 blz.) en hoofdstuk 11 (5 blz.).

Hoofdstuk 12 heeft de vorm van een dagboek, de rest van de roman is in verhaalvorm. Sterretjes scheiden in de hoofdstukken de tekstfragmenten.

De proloog en eerste elf hoofdstukken spelen zich af in de republiek Miranda, een dictatoriaal geregeerd land met een corrupte regering. Dat het om een Zuid-Amerikaans land gaat, is af te leiden uit het Andesgebergte (p.146) dat wordt genoemd en het regenwoud (p.70). Tot aan het elfde hoofdstuk lijkt Miranda een fictief land, in het laatste hoofdstuk blijkt echter dat José een bestaand land beschrijft en uit veiligheidsoverwegingen de naam 'Miranda' heeft bedacht (p.302).

Sommige recensenten beschouwen het boek als een portret van het hedendaagse Colombia of het Venezuela van Hugo Chávez, maar volgens Ungar zelf zou Miranda net zo goed symbool kunnen staan voor het Spanje van de jaren zestig, Argentinië in de jaren zeventig of welk totalitair regime dan ook uit de recente geschiedenis.

Het laatste hoofdstuk speelt zich af in Bonn en verplaatst zich dan naar een buurland van Miranda en Miranda zelf. José woont in één van de arme wijken van de stad, waar hij zijn tijd voornamelijk op zijn kamer en in de tuin doorbrengt. Als Akira ligt hij in kamer 327 van het Ignatiev-ziekenhuis, verblijft hij een poos in diens appartement, bezoekt openbare gelegenheden en wordt hij in een ander appartement opgesloten. Met Ada gaat hij op vakantie naar de ommuurde stad aan zee (p.168) en vertrekt hij naar Junín waar ze een 'liefdesnest' (p.208) betrekken in het 'tropisch paradijs' (p.227). Kort zitten ze samen in een cel (hoofdstuk 10) en

¹ De auteur wil iets aantonen, wil bewijzen aanvoeren voor de onjuistheid van een systeem of handelwijze.

² Verhaal waarin bestaande zaken op humoristische wijze worden bespot en aangevallen.

vluchten ze samen naar de grens (hoofdstuk 11).

Vanaf het begin van de roman is het duidelijk dat het verhaal zich in de moderne tijd afspeelt: televisie, video-opnamen en internet spelen een belangrijke rol. Op p.27-28 somt José grote gebeurtenissen op die plaatsvinden tussen 1983 en 2007. Uit hoofdstuk 12 blijkt dat 'De presidentskandidaat' zich in de toekomst afspeelt. Deze dagboekfragmenten zijn gedateerd tussen 8 december 2020 en 7 februari 2023. Dit hoofdstuk volgt chronologisch direct op hoofdstuk 11. Ada is in het voorlaatste hoofdstuk één maand zwanger en ze bevalt op 21 februari 2021 (p.300). Daaruit kan de lezer concluderen dat de gebeurtenissen tot en met hoofdstuk 11 in 2019 plaatsvinden. Ungar gebruikt veel tijdsaanduidingen zoals: 'En toen brak de zevende dag aan' (p.88), 'op de vijfde dag' (p.110) en 'paasvakantie' (p.166) waarmee hij de echtheid van de gebeurtenissen versterkt. Ook het zwartmaken van de echte naam van Miranda en Fluit in hoofdstuk 12 versterkt de authenticiteit.

Perspectief

Er zijn drie ik-vertellers aan het woord: José Cantoná in de proloog en de hoofdstukken 1 t/m 11, Jairo Calderón gedeeltelijk in hoofdstuk 7 en 8, en Ada Neira in hoofdstuk 12. Of Jairo inderdaad als ikverteller aangemerkt kan worden, is betwistbaar. Hij vertelt zijn verhaal namelijk aan José en die citeert hem: 'En dit is wat hij zegt' (p.232). José is de belangrijkste verteller. Hij heeft zijn verhaal opgeschreven: 'Nu de verwarring van de eerste weken voorbij is, besteed ik mijn overvloed aan vrije tijd aan het opschrijven van mijn avonturen als stand-in in deze film' (p.210). In januari 2021 krijgt Ada dit manuscript in Bonn in handen (p.299). José is zich er voortdurend van bewust dat hij zijn avonturen aan het papier toevertrouwt: 'Nu de eerste drie delen van deze Proloog met papa voorbij zijn, nadert het verhaal eindelijk het breekpunt' (p.13) en 'Laten we terugkeren naar de plaats van handeling' (p.14). Hij spreekt over 'personages' en 'scènes' (p.25). De lezer spreekt hij rechtstreeks aan, zichzelf noemt hij de 'held-verteller' (p.29). Zo nu en dan noemt hij de lezer 'luisteraar', dan lijkt het een oraal verhaal. Ook maakt hij vergelijkingen met een filmverhaal: 'Laten we [...] een close-up maken van zijn brede rug' (p.14) en '... mijn avonturen als stand-in in deze film' (p.210).

Schrijfstijl

De roman start in de verleden tijd en schakelt op p.106 over op de tegenwoordige tijd, alsof 'ik niet wil dat de herinnering aan die eerste dagen in mijn [...] rol van officiële presidentskandidaat [...] ooit ophoudt.' José is dan net overgebracht van het ziekenhuis naar het appartement van Akira. De gebeurtenissen volgen elkaar in een wervelend tempo op.

Op laconieke toon en in spreektaal doet José verslag van de gebeurtenissen: 'Van het een kwam het ander', zo begint zijn verhaal. Zijn stijl is bijtend ironisch en humoristisch. Zo zet hij op de eerste bladzijde al drie gebeurtenissen van zeer verschillend kaliber op een lijn: het knappen van een snaar van zijn contrabas, zijn vader die voor het eerst in veertig jaar geen brood gaat halen en de moordaanslag op Akira, waaraan hij toevoegt dat dat 'laatste zich godzijdank niet bij mij thuis [voltrok]' (p.7). Op p.83 heeft hij het over de race om het presidentschap, waarbij hij zichzelf ten doel stelt zijn 'schoenen niet te verliezen, in ieder geval niet meteen.'

Ungar maakt gebruik van:

- Cursieve tekst en van haakjes.
- Als-vergelijkingen:
 - o Een knappende snaar die het 'geluid maakte van een levende kat die op zijn staart wordt getrapt (p.7).
 - o 'Hij bewoog niet. Wit en iel, als een marmeren beeld' (p.10).
- Metaforen:
 - o José vergelijkt de stad met een jungle en daarna noemt hij de stad 'jungle' zonder meer: 'De jungle sliep verder en deed alsof' (p.23).
- Vooruitwijzingen:
 - o '... en wie hiernaar luistert zal nog wel zien waarom' (p.8).
 - o 'Het besluit dat alles kapot zal maken' (p.274).
 - o '... maar we dromen koppig verder' (p.277).
- Repetitie³ :
 - o '... met mijn gehele rechteroog en ook met mijn linkeroog, met allebei mijn ogen...' (p.9).
 - o 'Neem nota. Neem nota, geduldige luisteraar' (p.17)
 - o 'Er stinkt hier meer dan alleen de loempia's...' (p.192).
 - o 'Iets stinkt, en niet alleen ik' (p.193).

³ Herhaling van woorden.

Personages

José Cantoná doet niet veel met zijn leven. Hij hangt een beetje rond en drinkt graag veel wodka. Hij noemt zichzelf een eenzaat, heeft geen vrienden en woont nog steeds bij zijn vader: '...terwijl mijn leven slechts had bestaan uit papa, het plafond van mijn slaapkamer en de docenten en studenten op de universiteit, met wie ik nimmer een woord had gewisseld' (p.85). De lager school was 'een piepkleine hel' (p.172). Hij heeft weinig ervaring met vrouwen.

Hij is behoorlijk naïef, want zonder er veel over na te denken, denkt hij de rol van Akira over te kunnen nemen. Maar langzamerhand verandert hij in een strijdlustig persoon en zet hij zich in voor het land.

Met zijn vader heeft niet veel contact. Zijn vader is een zwijgzame en knorrige man, die zelden een vriendelijk woord voor zijn zoon over heeft.

José omschrijft Pedro Akira als de 'charismatische leider van alle oppositiepartijen. Kersverse presidentskandidaat. Hoeder der hongerlijders en enige hoop van de havenots' (p.16). De ambitieuze Akira is 33 jaar oud en in een duizelingwekkend tempo opgeklommen van lid van de gemeenteraad op zijn 19e tot tegenkandidaat.

President Fluit is al dertig jaar aan de macht. Hij voert een corrupt regime en heeft banden met de doodseskaders en met de drugsbaronnen. Fluit is een kleine man en José noemt hem regelmatig 'zijne kleinigheid' (p.215).

Dr. Neira is de arts die Akira probeert te redden. Ada Neira is zijn dochter. Ze heeft een jaar in Amerika gestudeerd en daarna drie jaar de beest uitgehangen. Als ze blut is en aan de drugs, vraagt ze haar vader haar terug te halen. Sinds ze is afgekickt, studeert ze voor verpleegster. Ze staat José bij en begint een liefdesrelatie met hem. Ze strijdt met hem voor een beter Miranda. Ze maakt kunstzinnige installaties en video's. In Junín vervaardigt ze porseleinen poppen die allemaal een lichamelijk gebrek hebben (p.209).

Leden van de Gele Beweging, de oppositiepartij van Akira:

- Jorge Parra is de rechterhand van Akira. Hij blijkt corrupt te zijn.
- Luis Rabat is als advocaat van de armen begonnen en als politicus geëindigd. Ook hij blijkt corrupt te zijn.
- Martín Acosta, een 'levende legende' (p.91), was vroeger lid geweest van de guerrilla en toen de 'beweging zonder

personeel kwam te zitten omdat de Doodseskaders [...] systematisch alle [...] leiders uitmoordden' (p.91) stapte hij over naar de Gele Beweging. Lichamelijk is hij een wrak door alle foltering die hij heeft ondergaan.

- María Block, geboren in München, begon als sociaal werkster in de armste wijken van de stad en groeide uit tot een politica die de misstanden aan de kaak stelt. Zij is degene die het manuscript van José bij Ada bezorgt.
- Lijfwacht Jairo Calderón, die door Akira van de straat is gered en de beste vriend wordt van José.

Thematiek

Met 'De presidentskandidaat' stelt Ungar een corrupt regime aan de kaak en laat hij zien dat een dergelijk regime nauwelijks te bestrijden is. Het begint al met de moord op Akira, die zichzelf kandidaat wilde stellen voor de komende verkiezingen. De huidige president Fluit laat tegenstanders vermoorden door de doodseskaders, staat de drugshandel toe in ruil voor smeergeld en verrijkt zichzelf op alle mogelijke manieren. Zijn regering heeft ook bijna alle media in handen, zodat de berichtgeving alleen maar pro-Fluit is. Als er al iets naar buiten komt over zijn wandaden, via de enkele onafhankelijke krant of via internet, dan weet hij de aanvallen steeds te ontcrachten. Zo gaat het ook met alle bewijzen die Jose aandraagt.

Motieven en symbolen

De roman heeft de vorm van een (theater)spel en ondersteunt zo dat politiek ook een spel is. De naïeve José vervangt een belangrijk politicus en niemand merkt het verschil. Maar ook met hem wordt een spel gespeeld. José heeft nauwelijks een identiteit als de roman begint. Hij is een onbeduidende persoon. Akira is uiterlijk zijn dubbelganger, maar qua karakter en levensweg een heel ander mens. José ziet zijn kans waar om iemand te worden als hij Akira's plaats inneemt. In dit dubbelspel speelt hij het personage Akira maar hij wordt ook bijna Akira, niet alleen letterlijk – iedereen gelooft dat hij Akira is – maar ook figuurlijk – hij streeft dezelfde politieke idealen na als Akira.

Het verhaal begint als een grap, maar verandert langzamerhand in de grimmige werkelijkheid van een totalitair geregeerd land. Het regime van Fluit gaat samen met guerrilla, geweld, verdwijningen, ontvoeringen en executies. Extreme rijkdom en armoede gaan hand in hand.

José leidt een eenzaam leven zonder vrienden en geliefden. Dankzij zijn rol als Akira, krijgt hij een heftige liefdesrelatie met Ada en een innige vriendschap met Jairo.

Moderne communicatiemiddelen zijn niet weg te denken uit de roman. Via internet volgt José de wandaden van Fluit. Op tv wordt Fluit als een weldoener neergezet en ontkracht hij telkens bewijzen tegen hem. José gebruikt internet ook om bewijzen tegen Fluit op te slaan en te versturen via email. Samen met Jairo zet hij een video in elkaar met bewijzen tegen Fluit.

Dankzij het motief manuscriptfictie, speelt Ungar een spel met fictie en realiteit. Josés opgeschreven verhaal beslaat de proloog en de hoofdstukken 1 t/m 11. Ada legt vast in haar dagboek (hoofdstuk 12), dat ook een authentiek document lijkt, dat zij dit manuscript ontvangt.

Drank- en drugsgebruik en drugshandel: Diverse personages drinken en gebruiken drugs, zoals José zelf, Jorge en Jairo. Ada zat in Amerika in de drugshandel en raakte verslaafd. De regering voorziet zichzelf van inkomsten via de drugshandel.

Titelverklaring

Pedro Akira is de kandidaat die het in de komende verkiezingsstrijd op zal nemen tegen de huidige president. José neemt zijn plaats in als Akira wordt vermoord. 'Het land is er niet klaar voor om dat te horen' volgens Jorge Parra, en: 'We mogen deze overwinning niet uit handen geven' (p.47). Eén van Josés eerste politieke daden is als hij zich als Akira officieel inschrijft als presidentskandidaat (p.100).

→ Discussiepunten

- Wat verwachtte u van de roman nadat u de eerste pagina had gelezen?
- Hoe hebt u de drie ikvertellers ervaren?
- Ungar heeft voor een ironische verteltoon gekozen. Hoe vindt u deze toon?
- José is zich voortdurend bewust dat hij een personage in een verhaal is. Kunt u daarvan enkele uitingen in de tekst aanwijzen? Hoe hebt u deze uitingen ervaren?
- Wat voor jeugd heeft José gehad?
- Welke rol speelt Josés vader in zijn leven?
- Vindt u José een sympathiek personage en kunt u uitleggen waarom wel of niet?
- José ontwikkelt zich van antiheld tot held. Vindt u dat geloofwaardig en waarom wel / niet?
- José wordt Akira, volgens sommige recensenten. Kunt u uitleggen waarom u het wel of niet met hen eens bent?
- Kunt u de momenten in de tekst aanwijzen waarop José argwaan krijgt tegenover zijn partijgenoten?
- Vindt u 'De presidentskandidaat' een humoristisch verhaal? Kunt u uw oordeel met bewijzen ondersteunen?
- José wil doorgaan met de strijd. Ada wil stoppen. Aan wiens kant staat u en waarom?
- Kunt u voor beide argumenten bedenken? Welke?
- Welke beslissing zou u nemen en waarom?
- Ada besluit uiteindelijk toch weer terug te keren naar Miranda. Waarom neemt ze die beslissing?
- Welke symbolische uitleg kunt u geven aan de porseleinen poppen die Ada maakt?
- Wat zou Ungar volgens u met zijn roman willen laten zien?
- Heeft hij volgens u daarvoor de juiste vorm gekozen? Waarom wel / niet?
- Hoe denkt u over de overgang van hoofdstuk 11 naar 12?
- Hoe interpreteert u het einde?
- Vindt u de roman wel of niet geloofwaardig en waarom?
- Vindt u de roman ook een liefdesroman? Kunt u uitleggen waarom wel / niet?
- Denkt u dat een regime zoals dat van president Fluit te bestrijden is en zo ja, op welke manier?